

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Sendes elektronisk til lovavdelingen@jd.dep.no og ettersendes pr post

Drammen, 4. januar 2012

Vår ref: 11-0065 SRH

Ansv adv: Sjak R. Haaheim

Deres ref: 201107915 ES SRY/bj

Livredderne ved Utvika camping – høringsuttalelse – lov- endringer etter terrorfredagen

1. Innledende bemerkninger

Det vises til departementets sak som nevnt. Høringsfristen er satt til 18. januar 2012. Nærværende høringsuttalelse er rettidig. Videre vises til lovforslag innsendt herfra 29. november 2011, for ordens skyld vedlagt i kopi.

Undertegnede representerer livreddere som både har fått oppnevnt bistandsadvokat og livreddere som ikke har fått oppnevnt bistandsadvokat.

Mine klienter – sammen med andre deltakere i redningsaksjonen – er senere kåret til Årets navn i Verdens Gang, etter en gallupundersøkelse og internettavstemning.

Felles for hele gruppen er at de deltok i redningsarbeidet til samme tid og på samme sted, og med det samme lykkelige resultat: Mange liv ble reddet.

Det er på det rene – basert på forklaringene fra Anders Behring Breivik, politiets bilder fra rekonstruksjonen og medienes bilder tatt fra landsiden under rekonstruksjonen – at også de av livredderne som arbeidet på bryggen var i livsfare. Bildene viser at siktede rettet angrepsrifla innover mot Utvika brygge, og han har forklart til politiet at han skjøt i den retning. Følgelig satte også de av livredderne som var på brygga sine liv i fare. Dette gjaldt også flere barn og unge fra Utvika camping.

2. Vedrørende forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven

En gir sin tilslutning til foreslåtte endringer i voldsoffererstatningsloven, som utvider personkretsen som kan søke erstatning og klargjør gjeldende rett.

Det skal imidlertid bemerkes at det ikke er automatisk fri rettshjelp for slik søknad etter rettshjelploven; rettshjelp er behovsprøvd etter inntekt og formue.

For de av mine klienter som ikke har fått oppnevnt bistandsadvokat, er realiteten at de eventuelt må betale advokat for å bistå med innhenting av dokumentasjon, beregning og argumentasjon for et eventuelt krav selv, idet de ikke fyller vilkårene for fri rettshjelp.

Advokatoriet AS
Advokat Sjak R. Haaheim
(MNA)
Vinjes gate 10
3018 Drammen

Internett/ kontaktside:
www.advokatoriet.no

Epost:
post@advokatoriet.no

Telefon: +47 414 78 515

Driftskonto:
2801.25.76120

Klientkonto:
2801.25.80403

Orgnr:
NO 996 467 511 MVA

*Vi er med deg hele veien //
You'll Never Walk Alone*

Dette utlegget vil de få tilbake ved erstatningsutbetaling, men reelt sett legger de ut penger for staten og bærer også risiko for avslag. Det finner jeg svært urimelig.

Derfor er lovforslaget utelukkende et halvt skritt i riktig retning for deltakerne i redningsaksjonen.

Departementet bør følgelig vurdere om søknader etter voldsoffererstatningsloven bør bli prioriterte saker etter rettshjelploven, på lik linje med krav rettet mot voldsutøveren. Advokatbistand til krav mot voldsutøveren dekkes av fritt rettsråd til stykkpris. Det er vanskelig å se den legislative begrunnelse for at krav rettet mot voldsoffererstatningen skal ha mindre gunstige rettshjelpsordninger enn krav direkte mot gjerningsmannen. Kravets utspring – en straffbar handling hvor skadelidte er offer – er det samme i begge situasjoner.

3. Forholdet mellom erstatning og klientenes behov

Det skal bemerkes at ingen av mine klienter så langt har vist noen interesse for erstatning. Den foreslåtte endringen i voldsoffererstatningsloven er således ikke av vital interesse for den gruppen jeg representerer.

Det sentrale behovet er retten til bistandsadvokat som kan ivareta deres juridiske rettigheter, herunder informasjon og innsyn i etterforskningen, bistand under rettergang og annen hjelp og støtte etter straffeprosesslovens § 107 c. Som bistandsadvokat i denne saken, har jeg også hjulpet med enkel sikring av pasientrettigheter (rett til behandling) og i forhold til arbeidsgivere og NAV.

Det å føle seg anerkjent som en formell «deltaker» i saken de selv har deltatt i, og få hjelp og støtte som sådan i saken, har vært og er viktig for min gruppe klienter.

Den ubetingede retten til bistandsadvokat – og vissheten om at hele spekteret av rettigheter blir fulgt opp etter § 107 c – antas derfor viktigere for mine klienter enn erstatning etter voldsoffererstatningsloven.

Den restriktive praksis domstolene har valgt i tolkningen av både straffeprosesslovens § 107 a første ledd bokstav c og samme paragrafs tredje ledd, sikrer ikke hjelpere i denne sak som i liknende saker senere er tilstrekkelig vern. Det er rimelig – når enkeltpersoner eller grupper av personer uegennyttig og med fare for eget liv og helse griper inn med bergende formål – at staten bærer risikoen og gir trygghet for at rettigheter i ettertid blir ivaretatt av bistandsadvokat.

De lege lata er ikke denne tryggheten til stede fullt ut, slik rettspraksis har trukket grensene for retten til bistandsadvokat. Følgelig har ikke publikum i senere saker noen oppfordring til å assistere ofre etter straffbare handlinger mv. Plikt til å hjelpe under straffetrussel kan muligens virke i trafikken, men neppe på andre livsområder. Det kan føre til at flere går forbi, for ikke å risikere «å bli blandet opp i noe».

Rettspolitisk bør det være et mål at samfunnet oppfordrer til innsats som hjelper når andre mennesker er i fare og viktige rettsgoder krenkes. Et sentralt og viktig virkemiddel er at staten på forhånd ved lov skaper trygghet for at rettigheter i ettertid blir ivaretatt, slik at den som griper inn føler seg anerkjent for sin innsats ved å få de rettigheter og bistand som bistandsadvokatorordningen innebærer.

4. Tre forslag til formuleringer i straffeprosesslovens § 107 a første ledd bokstav d

En tillater seg å foreslå enkelte formuleringer til ny bokstav d i straffeprosesslovens § 107 første ledd. I dette leddet gis ubetinget rett til bistandsadvokat, uten noen form for behovsprøving som i tredje ledd.

Ved at bestemmelsen inntas på disse vilkår, gis et klart signal om at samfunnet verdsetter og ivaretar dem som griper inn for å berge andre fra fare.

4.1 «Deltatt i redningsaksjon»

Forslaget til ny bokstav d i straffeprosesslovens § 107 a første ledd, er i brevet av 29. november 2011 formulert slik:

§ 107 a Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker: (...)

d) hvor fornærmede har deltatt i redningsaksjon som normalt utføres av det offentlige.

Formuleringen er generell, og valgt før en kjente forslaget til formulering i voldsoffererstatningsloven. Kravet er at vedkommende må være «fornærmet». Det stilles krav til en redningsaksjon i en eller annen form som normalt utføres av det offentlige. En erkjenner at formuleringen kan være upresis og dermed vanskelig å praktisere.

4.2 «Fare for eget liv eller helse»

En annen formulering som kanskje er mer presis er følgende:

§ 107 a Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker: (...)

d) hvor han eller henne med fare for eget liv eller helse har deltatt i redning av en annen som er i fare som følge av en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet.

Her er relasjonen til offentlig innsats fraværende. Fortsatt gjelder det generelle krav om at vedkommende må være «fornærmet» i lovens forstand. Det tydeliggjøres at retten til bistandsadvokat tilkommer den som har satt sin egen sikkerhet i fare, og det stilles krav til det rettsgodet som skal beskyttes («en annen som er i fare»). Ved at termen «en annen» brukes, avgrenses mot berging av gods som er i fare.

Ikke enhver bistand dekkes: «Har deltatt i redning» forutsetter aktiv deltakelse i handlinger av hjelpende/bergende karakter. Passiv tilstedeværelse omfattes ikke. Det kan derimot ikke stilles krav til at den fareutsatte rent faktisk berger livet eller helsen til den andre fareutsatte. Retten til bistandsadvokat bør altså ikke bero på resultatet av redningshandlingen. Forsøk på å redde under farlige omstendigheter er også klart beskyttelsesverdig, selv om forsøket skulle vise seg forgjeves.

Når det gjelder kravet til «fare», må dette bedømmes etter en totalvurdering av situasjonen. Det må kreves mer enn dagliglivets generelle faresituasjoner, uten at det kan kreves at situasjonen må være ekstraordinær som etter terroranslaget. Følgende momenter antas å være relevante i legge vekt på, uten at listen er uttømmende:

- Foreligger en objektiv faresituasjon? Brukes skytevåpen eller eksplosiver ved den aktuelle straffbare handling, skal det svært lite til før slik faresituasjon er til stede, hensett til våpnenes rekkevidde og ødeleggeskraft. Det kan være tilfeldig hvem som blir rammet. Tilsvarende bør listen være lav der faren knyttes til bruk av andre særlig farlige redskaper, jfr straffelovens § 232.
- Hvordan oppfattet den handlende faren i situasjonen? Det antas på det rene at subjektive opplevelser har betydning for risikoen for ettervirkninger og påfølgende legislativt behov for at rettigheter blir ivaretatt. En kan imidlertid ikke bare bygge på den subjektive oppfatningen der og da – også oppfatninger om faresituasjonen i ettertid må få betydning. Som en av mine klienter fra Utvika camping uttrykker det: «Da vi reddet ungdommene i land, tenkte vi bare på å redde flest mulig. Det er først etterpå at jeg har forstått hvor farlig det egentlig var. Da kom skjelven».

Forslaget til formulering krever også en viss årsakssammenheng mellom den reddedes faresituasjon og den straffbare handling. Kravet bør anvendes lempelig, i alle fall så lenge det foreligger en klar og konkret fare for den som handler.

Kravet til den straffbare handling vil være at det må være en krenkelse av den personlige integritet, jfr forslaget til endring i voldsoffererstatningen.

Forslaget vil omfatte de personer som har vært i en faresituasjon under redningen ute på Tyrifjorden og på bryggen, mens andre som aktivt deltok i «bakre rekke» uten selv å være i fare (kjøring til Sundvollen hotell, deltakelse etter pågripelsen) ikke vil være dekket av ubetinget rett til bistandsadvokat. Disse må for øvrig antas å falle utenfor allerede ved kravet om å være «fornærmet».

Det avgjørende for retten til bistandsadvokat etter dette forslaget vil altså være at vedkommende var i en faresituasjon, at den som reddes var i en faresituasjon, og at faresituasjonen var fremkalt av en straffbar handling av et visst alvor.

4.3 Harmonisering med voldsoffererstatningsloven?

En tredje formulering som foreslås, er bygd på ordlyden som foreslås i voldsoffererstatningsloven:

§ 107 a Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker: (...)

d) hvor det er grunn til å tro at det kan oppstå personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet.

På den ene side oppnås her en harmonisering med formuleringene i voldsoffererstatningsloven, hvilket har en egenverdi i de tilfellene der erstatning eventuelt er viktig. På den annen side viser erfaringen etter 22/7 at det er annen hjelp og bistand etter straffeprosesslovens § 107 c som har stått sentralt, og ikke eventuelle pengekrav. Av den grunn antas ikke avgjørende nødvendig med noen harmonisering av lovteksten i de to lovene; vilkårene kan gjerne være noe ulike.

Ved forslaget til denne formulering, flyttes tolkningsfokus fra inngripen i en faresituasjon – som antas å være det mest beskyttelsesverdige – til om det er grunn til å tro at det oppstår noen form for personskade. Det kan innebære krav om dokumentasjon, legebesøk mv. Et slikt dokumentasjonskrav bør ikke stilles til dem som «gjør det som er riktig» i en faresituasjon. Det er faresituasjonen som bør gi rett til bistandsadvokat, og ikke eventuelle målbare og diskutabile konsekvenser av den.

4.4 Konklusjon

De tre forslagene til formulering har alle ulik tilnærming og noe ulike vilkår. Undertegnede mener det avgjørende må være den konkrete faresituasjonen som foreligger, slik at retten til bistandsadvokat følger direkte av den fare som den handlende har valgt å utsette seg for. Knytningen til en konkret fare antas å være en klar stimulans for flere til å gjøre som den barmhjertige samaritan: Å hjelpe dem som er i fare og i nød.

Av den grunn er det forslaget i avsnitt 4.2 – «Fare for eget liv eller helse» – som en ber departementet vurdere først.

Antakelig vil hjemmelen sjelden bli brukt i den daglige strafferettspleie. En kan imidlertid tenke seg noen praktiske situasjoner hvor det er særlig viktig å oppfordre til redningshandling: En person som med fare for seg selv griper inn for å redde et offer for vold i nære relasjoner, en som forsøker å hjelpe en som er alvorlig skadd mens gjerningsmannen fortsatt er i nærheten, en som setter seg selv i fare for å berge et offer for tvangsekteskap mv.

Ved eventuelle spørsmål kan undertegnede kontaktes.

Med hilsen

Sjak R. Haaheim
Advokat

Gjenpart: Klienter

Vedlegg: Brev herfra av 29. november 2011

Justisdepartementet
v/statsråden
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Sendes elektronisk og ettersendes pr post

Drammen, 29. november 2011

Vår ref: 11-0065 SRH
Ansvar adv: Sjak R. Haaheim
Deres ref:

Livredderne ved Utvika camping – avslag på anmodning om bistandsadvokat – forslag til lovendring

Undertegnede representerer 24 klienter som deltok i den frivillige redningsaksjonen mellom Utøya og Utvika brygge før siktede Anders Behring Breivik ble tatt.

Jeg er oppnevnt som bistandsadvokat for 11 av dem. De 11 befant seg enten på Utvika brygge, hvor de berget i land ungdommer, eller de var i båt på fjorden. Felles for alle som har fått rett til bistandsadvokat, var at de ble sykemeldt og/eller fikk psykiatrisk behandling umiddelbart etter 22/7.

De 13 andre – fem barn og åtte voksne – hadde ikke behov for sykemelding med en gang, enten fordi de var skoleelever, var uten arbeid eller fortsatt hadde ferie. De fikk avslag på bistandsadvokat. Anker over avslagene har vært forgjeves.

Det er på det rene at siktede Breivik stod ved Utøya ferjeleie og skjøt mot båter og svømmende på vei over til Utvika brygge, jfr hans egen erkjennelse til politiet. Angrepsrifla hans har en dødelig rekkevidde på 3600 meter, det er cirka 600 meter fra hans posisjon til Utvika brygge. Kuler stanser ikke om siktede bomber, og mine klienter på brygga har rapportert om kulenedslag i sjøen ved brygga.

Det er videre på det rene at alle 24 deltok i den samme frivillige redningsoperasjonen, til samme tid, på samme sted, under samme fare for liv og helse, og med samme resultat: Om lag 250 ungdommer ble berget ut av vannet og i trygghet.

Alle mine klienter har altså vært i livsfare på Utvika brygge, enten de har fått bistandsadvokat eller ikke. De aksjonerte på vegne av det offentlige hjelpeapparatet.

Straffeprosesslovens § 107 a første ledd bokstav c gir ubetinget rett til bistandsadvokat dersom det er «grunn til å tro» at det kan oppstå «betydelig skade». *Formelt* har domstolene tolket denne bestemmelsen, *reelt* er sykemelding det avgrensingskriterium domstolene har valgt. Ved kjennelser av 23. november 2011, har Høyesterett forkastet alle anker over avslag uten begrunnelse, jfr straffeprosesslovens § 387 a første ledd. Den manglende begrunnelsen er vanskelig å forklare, især for de fornærmede.

Jeg ber derfor om at departementet i pågående arbeid med lovendringer sørger for at det noe kunstige skillet som domstolen har satt mellom et straffeprosessuelt A-

Advokatoriet AS
Advokat Sjak R. Haaheim
(MNA)
Vinjes gate 10
3018 Drammen

Internett/ kontaktside:
www.advokatoriet.no

Epost:
post@advokatoriet.no

Telefon: +47 414 78 515

Driftskonto:
2801.25.76120

Klientkonto:
2801.25.80403

Orgnr:
NO 996 467 511 MVA

*Vi er med deg hele veien //
You'll Never Walk Alone*

lag og B-lag av redningskvinner og menn viskes ut, slik at alle som deltok i redningsaksjonen får lik rett til bistandsadvokat.

Jeg er kjent med at departementet i svært nær fremtid vil foreslå endringer i voldsoffererstatningsloven for å verne interessene til de som frivillig utfører redningsarbeid som tilligger det offentlige, og det er bra. Men så langt har erstatning ikke vært noe tema for noen av mine klienter. De deltok i redningsaksjonen fordi det var *riktig* å hjelpe mennesker i den ytterste nød, ikke i håp om fremtidig økonomisk gevinst.

Under oppnevningen for de 11 fornærmede som fikk bistandsadvokat, har en vesentlig del av arbeidet vært å holde dem informert om etterforskningen, være kontaktpunkt for ulike juridiske spørsmål, sikring av pasientrettigheter og sikring av dokumentasjon for et eventuelt fremtidig erstatningskrav. Det tradisjonelle synet om at bistandsadvokaten har erstatningskrav som viktigste del av sitt oppdrag, ser altså ut til å være gjenstand for utvikling.

I forbindelse med det «hurtigspore» som departementet legger opp til for raske lovendringer, vil jeg foreslå at det tas med nytt punkt d) i straffeprosesslovens § 107 a første ledd som harmoniseres med endringen i voldsoffererstatningsloven:

§ 107 a Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker: (...)

d) hvor fornærmede har deltatt i redningsaksjon som normalt utføres av det offentlige.

En slik styrking av rettigheter vil være et incitament for publikum til å delta i redningsoperasjoner ved større eller mindre hendelser også i fremtiden, i trygg visshet om at deres rettigheter ivaretas etterpå. I terrorsaken vil det være en velfortjent anerkjennelse av den innsatsen alle deltakere gjorde for å berge liv.

En ser ikke vesentlige administrative eller økonomiske konsekvenser av slik lovendring.

Så langt har undertegnede bistått de som har fått avslag på bistandsadvokat uten vederlag, begrunnet med urimeligheten i klasseskillet klientene føler domstolen har etablert, og det noe tilfeldige avgrensingskriterium som en sykemelding representerer. Undertegnede er opptatt av at historikere om 50 år kan konkludere med at både den anklagedes og de fornærmedes rettigheter ble vel ivaretatt etter terrorhandlingene. Avslagene for de 13 livredderne kan sees som et skår i ivaretakelsen av en gruppe som ved sin frivillige innsats valgte å oppsøke livsfare for å berge barn og unge fra den samme livsfaren.

For ordens skyld skal jeg få opplyse at jeg på vegne av de fem barna kommer til å innrapportere manglende rett til bistandsadvokat til FNs barnekomite (CRC), som mulig brudd på barnekonvensjonens artikkel 3. Barna – i alderen 10 til 17 år – var på brygga det ble skutt i retning av, gikk de voksne til hånde og trøstet skadde og redde ungdommer. Selv om det ikke er individklageadgang etter konvensjonen, ser jeg deres selvstendige rettigheter krenket ved avslagene. Foreldrene deltok i redningsaksjonen, og kan lett få «nok med seg selv» i forhold til ettervirkningene. Dermed øker behovet for at en bistandsadvokat kan ivareta barnas rettigheter. Det skal bemerkes at foreldrene til fire av barna har fått bistandsadvokat, fordi de ble sykemeldet med en gang. Barna fikk avslag.

På forhånd takk for ekspeditert behandling. Ved spørsmål kan undertegnede kontaktes.

Med hilsen

Sjak R. Haaheim
Advokat

Gjenpart: Klienter